

Ankara Kentinin UNESCO Dünya Miras Alanı Adaylığı için Bir Öneri ve Eylem Planı*

The Nomination of Ankara City for UNESCO World Heritage Site A Proposal and an Action Plan

Savaş Zafer ŞAHİN

Yrd. Doç. Dr., Öğretim Üyesi, Atılım Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Ankara
szsahin@atilim.edu.tr

Öz

UNESCO Dünya Mirası statüsü için hazırlanmak artık başlı başına bir çalışma olarak kabul edilmektedir. Dünya Mirası Alanı statüsünü elde etmek küresel seviyede tanınırlık getirmekte ve söz konusu alandaki koruma bilincini ve kapasitesini göstermektedir. Adaylık için hazırlık çalışmalarının, özellikle problemlili koruma geçmişı olan yerlerde, koruma bilincini ve kültürünü iyileştirdiği kabul edilmektedir. Planlama, restorasyon ve rehabilitasyon problemleri göz önüne alındığında Ankara kentinin Dünya Miras Alanı olarak adaylığı kent kimliği ve kültürü için yenilikçi bir yaklaşım getirebilir. Ancak UNESCO Dünya Mirası Alanı statüsünün edinilmesi ortak akla dayalı stratejik bir yaklaşım ve edinilmiş bir koruma bilgisi gerektirir. Ankara'nın Dünya Miras Alanı statüsüne uygunluğunun değerlendirilmesi için uygun bir yol haritası geliştirilmelidir. Bu makalede UNESCO koşulları ve kriterleri kullanılarak böyle bir yol haritası tanımlanmaya çalışılacaktır.

Anahtar sözcükler: Ankara, UNESCO, Dünya Miras Alanı, Adaylık, Paydaşlar, Yol haritası

Abstract

Preparation for UNESCO World Heritage status has increasingly become a recognized activity in its own right. The achievement of World Heritage Site status brings recognition at global level and demonstrates the existence of conservation awareness and capacity at the site concerned. It is acknowledged that the preparation for nomination itself improves conservation awareness and culture, especially in places with a problematic conservation background. In view of the problems of planning, restoration and rehabilitation of historical assets, the nomination of the City of Ankara as a World Heritage Site could bring about an innovative approach for urban identity and culture. Yet, the acquisition of UNESCO World Heritage Site status requires a strategic approach based on collective wisdom and acquired conservation knowledge. The evaluation of Ankara's suitability for World Heritage Site status requires the development of an appropriate road map. This paper will attempt to define such a road map by using UNESCO requirements and criteria.

Keywords: Ankara, UNESCO, World Heritage Site, Nomination, Stakeholders, Road map

* Bu makale, 2010 yılında Ankara Kalkınma Ajansı tarafından desteklenen "Ankara Kentinin Dünya Miras Alanlığına Önerilmesi Fizibilite Çalışması" adlı Doğrudan Faaliyet Destekleme Programı projesinden yararlanılarak yazılmıştır.

Ankara Neden Dünya Miras Alanlığına Önerilmeli?

Ankara kentinin tarihsel dokusunun korunarak gelecek kuşaklara aktarılması konusunda ciddi sorunlar yaşanmakta olduğu son yıllarda kamuoyuna yansıyan ve yapılan birçok akademik çalışmada dile getirilen bir gerçektir (Erkal, Kırıl ve Günay, 2005; Doğan, 2005). Bu sorunlar bölge ölçeğinden tek yapı ölçeğine kadar süreklilik göstermektedir. Ankara kentinin tarihi dokusunun il ve bölge vizyonları içerisindeki konumu belirsizliğini korumaktadır. Metropoliten alan ölçeğinde ise kent bütününe içeren üst ölçekli mekânsal planlarda tarihi kent dokusunun korunması için ortaya konan stratejilere ve bu stratejilerin uygulanmasına ilişkin tartışmalar bir süredir devam etmektedir. Bu tartışmalar uzun ve yorucu yargı süreçlerine dönüşmüş, koruma konusundaki toplumsal uzlaşma olası azalmıştır.

Geçmiş dönemde katılımcı kent yönetiminin tam anlamıyla işletilememesi, bürokratik tercih yanlışlıkları, diyalogsuzluk, koruma yaklaşımının uygulamadan uzak, kuramsal bir mesele gibi ele alınması gibi birçok sebeple ortaya çıkan bu durum Ankara kentinin geleceğini tehdit eder hale gelmiştir. Ankara'nın tarihi kent dokusunun yaratacağı kent kimliğine, imgesine, aidiyet ve sahiplilik duygusuna yabancılaşmakta, kentte ortak bir kentsel tarih etrafında bir araya gelme olasılığı giderek azalmaktadır. Konuya duyarlı kamu, sivil toplum ve akademinin çeşitli aktörleri arasında uzlaşmayı neredeyse imkânsız kılacak bir iletişimsizlik ve gerilim ortamı oluşmuştur. Tarihi dokunun sorunlarının çözümünde işbirliği ve eşgüdüm olanakları tükenmiştir. Geline nokta Ankara'nın tarihi kent dokusu bütünlüklü ve onaylı koruma amaçlı imar planları bulunmayan, uygulamaların noktasal müdahalelerle gerçekleştirildiği, her uygulamanın yeni bir uzlaşma değil yeni bir tartışma başlattığı bir alan haline gelmiştir.

Ankara'nın tarihi kent dokusunun bu durumda olması yalnızca kentsel kimlik açısından değil Ankara'nın bölgesel kalkınma sorunu, kentin kültür turizminden yeterince pay alamaması, bir başkent olarak Ankara'nın son yirmi yılda ortaya çıkan dünya kentleri ağı içinde kendini tanımlaması sorunu açısından da önemlidir. Literatüre göre Roma, Selçuklu, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemleri açısından özgün nitelikler taşıyan Ankara kentinin tarihi dokusunun korunarak gelecek kuşaklara aktarılması çabalarında, tarihi korumaya ilişkin uluslararası çerçevelerin dikkate alınması, Ankara kentinin küresel konumu açısından da yeni anlamlar taşıyacaktır.

Bu doğrultuda Ankara'nın tarihi kent dokusunun küresel, ulus ötesi, ulusal ve yerel ölçekte heyecan verici ve uzlaştırıcı bir çerçevede yeniden ele alınması gerekmektedir. Son yıllarda EXPO adaylığı gibi bazı girişimlerin ortaya çıkması bu tür çerçevelerin Ankara kentinin karar vericileri arasında kabul göreceğinin işaretlerini vermektedir. Böylece bir çerçeve sadece Ankara kentinin tarihsel dokusunun yeni bir anlayışla ele alınmasını sağlamakla kalmayacak aynı zamanda Ankara kentinin uluslararası alanda tanıtımı için çok önemli bir rol üstlenecektir. "Dünya Miras Alanı" statüsü Ankara için bu tür bir çerçeve oluşturabilir ve Ankara kentinin Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) Dünya Miras Listesi'ne önerilmesi için gerekli çalışmaların başlatılması bu tür bir anahtar rol üstlenebilir.

Bu amaçla, Ankara'nın tarihi kent dokusunun Dünya Mirası adaylığı konusunda bir olabilirlik ve fizibilite çalışması gerçekleştirilmiştir. Çalışma içerisinde öncelikle dünya miras alanlığı ve Ankara kentinin tarihi dokusu derinlemesine incelenmiş, olası bir yol haritası ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışmada, dünya miras alanlarına ve Ankara'nın tarihi kent dokusuna ilişkin yazın taranmış, uluslararası otoritelerin temsilcileri ve yabancı uzmanlar başta olmak üzere elliye yakın yetkili ve uzman ile görüş alışverişinde bulunulmuştur. Bu tür bir çalışmanın temel amacı bir farkındalık ve bilinç oluşumunu sağlamak ve Ankara'nın tarihsel birikimine ilişkin olarak yeni bir tartışma alanı açmaktır.

UNESCO Dünya Miras Alanlığı Statüsü ve Ankara Kenti için Olası Anlamı

Bütün insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen evrensel değerlere sahip kültürel ve doğal mirası dünyaya tanıtmak, toplumda söz konusu evrensel mirasa sahip çıkacak bilinci oluşturmak ve çeşitli sebeplerle bozulan, yok olan kültürel ve doğal değerlerin yaşatılması için gerekli işbirliğini sağlamak amacıyla UNESCO'nun 17 Ekim – 21 Kasım 1972 tarihleri arasında Paris'te toplanan 16. Genel Konferansı'nda sorunun uluslararası bir sözleşme konusu yapılmasına karar verilmiş ve 16 Kasım 1972'de "Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme" kabul edilmiştir (Akpınar, 2007). Türkiye, bu sözleşmeyi 23 Mayıs 1982 tarihinde onaylanmış ve 1983 yılında Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Sözleşme doğrultusunda dünyanın tüm ülkeleri, gerekli çalışmaları yaparak sınırları içerisindeki insanlığın ortak mirası olduğuna inandıkları alanları UNESCO tarafından oluşturulan "Dünya

Miras Listesi”ne kaydettirmektedirler. UNESCO Dünya Miras Komitesi tarafından ortaya konulan ölçütleri yerine getirerek-her yıl toplanan Dünya Miras Komitesi’nce tescillenen doğal ve kültürel miras alanlarına “Dünya Miras Alanı” denmektedir. Bu alanda gösterilen başarı ülkeler için çok önemli bir itibar kaynağıdır.

Bir yerin UNESCO Dünya Miras Alanı ilan edilmesi, o yer için küresel ölçekte bir prestij kaynağı olup aynı ölçüde sorumluluk doğurmaktadır. Öncelikle bir yerin UNESCO prosedürlerini tamamlayarak dünya miras alanı ilan edilmesi, o yerde planlama ve koruma açısından yeterli bilimsel bilgi birikiminin bulunduğu göstergesi olarak kabul edilmektedir (Ringbeck, 2008). Ayrıca dünya miras alanlığı, o yerin, uluslararası bilimsel çevrelerin, tur operatörlerinin, kültürel etkinliklerin, uluslararası fonların ilgisini çekmesini sağlamaktadır. Yapılan araştırmalar bir yerin dünya miras alanı ilan edilmesinin o yerde koruma bilincinin gelişmesine, turist sayısının artmasına, alana ilişkin olarak uluslararası fonlardan ayrılan kaynakların artmasına sebep olduğunu göstermektedir (Harrison ve Hitchcock, 2005). Özellikle Türkiye’de Dünya Miras Alanı ilan edilen on alanda, yapılan çalışmaların yeterliliği tartışma konusu olmakla birlikte, dünya miras alanı ilan edilmenin olumlu gelişmeler sağladığı gözlenmiştir.

Eylül 2012 itibarıyla dünya genelinde 157 ülke adına Dünya Miras Listesi’ne kayıtlı 745 kültürel, 188 doğal ve 29 karma (hem doğal hem kültürel özelliğe sahip) varlık bulunmaktadır (UNESCO, 2013). Her yıl gerçekleşen Dünya Miras Komitesi toplantıları ile bu sayı daha da artmaktadır. Herhangi bir alanın Dünya Miras Listesi’ne alınması için öncelikle Dünya Mirası Geçici Listesi’ne kabul edilmesi, geçici listeye girilebilmesi için de o alana ait üstün nitelikli evrensel değer ve özgünlüğün bilimsel olarak ortaya konması gerekmektedir. Geçici listeye alınan alanlar için UNESCO tarafından belirlenen ölçütler doğrultusunda belirli çalışmalar yapıldıktan sonra UNESCO’ya bağlı Dünya Miras Komitesi’ne değerlendirme için kapsamlı bir dosya sunulmakta, dosyanın kabulü durumunda söz konusu alan UNESCO Dünya Miras Listesi’ne kaydedilmektedir.

Türkiye’de, UNESCO Dünya Miras Sözleşmesi’nin Türkiye’deki tarafı Kültür ve Turizm Bakanlığı yönlendiriciliği altında yürütülen çalışmalar neticesinde, bugüne kadar 11 alan Dünya Miras Listesi’ne alınmıştır. Son yıllarda özellikle dünya miras alanlarının ve dünya miras listesinin çeşitli sebeplerle daha fazla öne çıkması sonucunda yerel yönetimler sınırları içerisinde bulunan geçici liste alanları-

nın asıl listeye alınması için daha yoğun çaba göstermeye başlamışlardır. Geçici listede yer alan Alanya Kalesi’nin, Bergama’nın, Efes Antik Kenti’nin UNESCO Dünya Miras Alanı ilan edilmesi için Alanya, Bergama ve Selçuk Belediyelerinin göstermekte olduğu çaba kayda değerdir. Ayrıca sınırları içerisindeki kültürel ve doğal mirasın Dünya Miras Alanı adayı olarak önerilmesi için çaba gösteren yerel yönetimlerin sayısında da ciddi bir artış gözlenmektedir. Ancak, bu çalışmaların henüz emekleme aşamasında olduğu, birçoğunda gerekli teknik bilgi ve kapasitenin bulunmadığı da bir gerçektir.

Çeşitli dünya örnekleri de incelendiğinde dünya mirası adaylığı sürecinin başlatılmasının, Ankara kentinin bütünü ve tarihi dokusunun korunabilmesi için önemli yararlar sağlayacağı görülmektedir. Bu yararlar aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- Ankara kentinde bulunan kamu kurumları, sivil toplum ve bilimsel araştırma kuruluşları, tarihi kent dokusunu odak kabul eden yeni bir amaç ve proje etrafında bir araya gelebilir.
- Ankara kentinin tarihsel dokusunun planlaması ve korunması yeni bir anlayışla yeniden ele alınabilir.
- Ankara kentinde tarihsel dokuya ilişkin yeni bir heyecan, aidiyet ve sahiplenme duygusu gerekli bilinçlendirme ve bilgilendirme çalışmalarının da yapılması şartıyla artırılabilir.
- Ankara kentinin kültür turizminden daha fazla pay alması sağlanabilir.
- Ankara kentinde kent kimliğinin oluşumunda tarihî kent dokusunun rolü artırılabilir.

Dünya Mirası Adaylık Süreci

Herhangi bir alanın Dünya Mirası olarak ilan edilebilmesi için bürokratik ve teknik içerikli iki temel sürecin izlenmesi gerekmektedir (Ringbeck, 2008). Bürokratik süreç bir alanın hangi süreçle ve nasıl aday gösterileceğini, adaylık sürecinin aşamalarını, istisnalarını ve adımlarını belirlerken, teknik süreç bir alanın dünya miras alanı olarak ilan edilebilmesi için bilimsel ve teknik açıdan yerine getirilmesi gereken süreçleri tanımlamaktadır. Her iki süreç de her yıl Dünya Miras Komitesi kararları doğrultusunda güncellenen Dünya Miras Sözleşmesi Uygulama Rehberi’nde ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Bu süreçlerin belirlenmesinde koruma alanında ulaşılan yeni bulgular ve üzerinde uzlaşılan ilkeler, Dünya Miras Listesi’nin durumu ve farklı

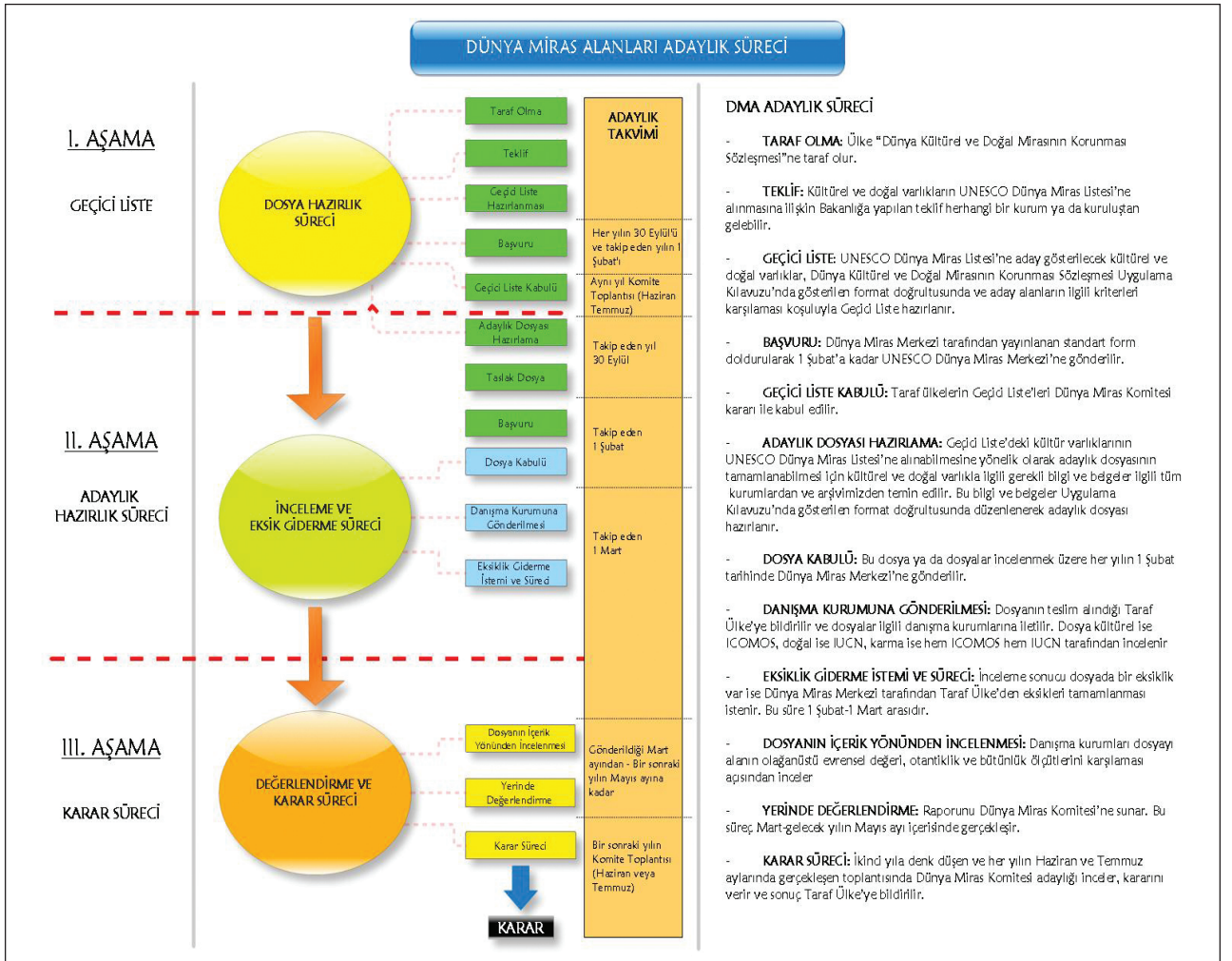

ülkelerde dünya miras alanlarının korunmasında yaşanan sorunlar dikkate alınmaktadır.

Bu çerçevede Dünya Mirası adaylık sürecinin en genel anlamıyla üç aşamadan oluştuğu söylenebilir. Bunlar; geçici liste, adaylık hazırlık süreci ile karar süreçleridir. Bu süreçlere ilişkin ayrıntılar Şekil 1'de yer almaktadır.

Geçici liste için dosya hazırlık süreci söz konusu ülkenin Dünya Miras Sözleşmesi'ni ulusal mevzuatın çerçevesinde kabul etmesi ve sözleşmenin tarafı olması ile başlar. Türkiye'de Dünya Miras Sözleşmesi'ni imzalayan taraf ve resmî muhatap olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı kabul edilmektedir. Bu sebeple dünya miras alanlarına ilişkin her tür işlemlerde asıl iribat noktasının Kültür ve Turizm Bakanlığı ve ilgili birimleri olması beklenmektedir.

İlgili ülkenin Sözleşme'ye taraf olmasının ardından herhangi bir kültürel, doğal ya da karma alanın UNESCO Dünya Miras Listesi'ne alınmasına ilişkin bir teklifin oluşturulması gerekmektedir. Türkiye özelinde bu teklif Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın kendisi tarafından hazırlanabileceği gibi ilgili diğer tüm kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarından da teklifler gelebilir. Bu teklifler incelendikten sonra ilgili ülkenin resmî muhatabı olan kurum ya da kuruluş tarafından Dünya Miras Sözleşmesi Uygulama Kılavuzu'nda belirtilen ölçütler doğrultusunda bir geçici liste adaylık dosyası hazırlanır. Yine Türkiye'de Geçici Liste adaylık kararı ön incelemesi Kültür ve Turizm Bakanlığınca yapılmaktadır. Hazırlanan dosya o yılın 30 Eylül tarihi ile takip eden yılın 1 Şubat'ı arasında UNESCO bünyesindeki Dünya Miras Merkezi'ne gönderilir. Geçici

Şekil 1. Dünya Mirası Adaylık Süreci.

liste adaylık dosyasının Dünya Miras Merkezi'ne ulaştırıldığı yılın Haziran ya da Temmuz ayında toplanan Dünya Miras Komitesi'nin onay verdiği alan Dünya Mirası Geçici Listesi'ne kabul edilir.

Geçici listeye kabul edilen alanlar için belirli bilimsel ve teknik çalışmalar yapıldıktan sonra adaylık süreci başlar. Bu kez Dünya Miras Sözleşmesi Uygulama Kılavuzu'nda belirtilen koşullara uygun bir adaylık dosyası hazırlanır. Adaylık sürecinin her aşamasında taraf ülkenin iribat noktası olan kurumla eşgüdüm içinde çalışılması önem taşımaktadır. Türkiye özelinde Dünya Miras Sözleşmesi'nin imzalandığı 1980'li yıllarda adaylık dosyası hazırlama işi daha çok Kültür Bakanlığı'na yürütülmüşse de günümüzde artık yerel yönetimler bu konuda aktif rol oynamaya başlamışlardır. Adaylık dosyaları, günümüzde genellikle yerel yönetimler ve valilikler tarafından Kültür ve Turizm Bakanlığı ile işbirliği ve eşgüdüm içerisinde hazırlanmaktadır.

Dünya Miras Listesi için adaylık dosyasının hazırlanması daha ayrıntılı, bilimsel ve teknik birikim gerektiren bir süreçtir. Bu süreçte özellikle alana ilişkin bilgi birikiminin uluslararası düzeyde geçerliliği olacak bir şekilde sunulması ve alanın korunmasına ilişkin bazı temel koruma plan ve projelerinin hazırlanmış olması önem taşımaktadır. Türkiye'de tarihi kent dokularının korunması çalışmalarının eskilere dayanmasına rağmen, Dünya Miras Sözleşmesi ölçütleriyle yapılan çalışmalar henüz emekleme aşamasındadır ve birçok örnekte yeterlilik konusunda endişelerin olduğu gözlenmektedir. Yine de son yıllarda özellikle koruma mevzuatında yapılan bazı değişiklikler ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın çalışmaları bu konuda umut vermektedir.

Hazırlanan adaylık dosyası Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından dosyanın hazırlandığı yılın 30 Eylül'ü ile takip eden yılın 1 Şubat tarihi arasında Dünya Miras Merkezi'ne gönderilir. Dosyada şekil yönünden bir eksiklik görülürse bu eksiklik taraf devlete aynı yılın 1 Mart tarihine kadar bildirilir ve eksikliğin tamamlanması istenir. Dosyanın kabul edildiği ilgili taraf devlete bildirildikten sonra aynı yılın 1 Mart'ı ile bir sonraki yılın Mayıs ayı arasında dosya, ilgili danışma kurumlarına gönderilerek incelenir. Eğer aday yer kültürel bir alansa danışman kurum; Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS), doğal ise Uluslararası Doğa Koruma Birliği (IUCN), karma ise hem ICOMOS hem de IUCN'dir. Danışman kurumlar dosyayı alanın üstün evrensel değeri, otantiklik ve bütünlük ölçütlerini dikkate alarak içerik incelemesine tabi tutar, gerekirse yerinde inceleme

yapar. İnceleme sonucunda bir değerlendirme raporu hazırlayarak Dünya Miras Komitesi'ne sunar. Aynı yıl içerisinde Dünya Miras Komitesi yıllık toplantısında adaylık incelenir, karar verilir ve sonuç taraf ülkeye bildirilir.

Gerekli hazırlıklar tamamlanarak yapılan adaylık başvurularında dünya miras alanlığına kabul kararının çıkma olasılığı yüksek olmakla birlikte, başvurunun reddi ya da yeniden incelenmesi de talep edilebilmektedir. Dünya Miras Komitesi'nin kararında adaylık dosyasının kalitesi büyük önem taşımaktadır.

Bu bilgilerden anlaşıldığı üzere herhangi bir alanın geçici listeden asıl listeye alınması süreci yaklaşık 2-3 yıllık bir süreyi kapsamaktadır. Ancak, bu süre eldeki bilimsel verilerin yetersizliği ve koruma çalışmalarının hazır olmaması sebebiyle uzayabilmektedir.

Son yıllarda yapılan Dünya Miras Komitesi toplantılarında, Dünya Miras Listesi'nin fazla genişlediği ve listeye alınacak alanlara yeni sınırlamalar getirilmesi hususları dile getirilmektedir. Bu yöndeki önerilerden biri de taraf ülkelerin gönderecekleri adaylık dosyalarının her yıl için bir kültürel, bir doğal alan ile kısıtlanmasıdır. Ancak, Dünya Miras Komitesi uygulamanın fazla bürokratikleşmemesi, önemli ve tehlike altındaki alanların bir an önce listeye alınması, gerekli bilimsel hazırlıklarını tamamlamış olan alanların bekletilmemesi için istisnalar tanımlamış, süreci kısaltacak önlemler almıştır. Bu önlemler alana ilişkin gerçekleştirilmiş bilimsel ve teknik çalışmaları temel almaktadır.

Dünya Miras Sözleşmesi'ne göre herhangi bir alanın Dünya Mirası adayı gösterilebilmesi için üç temel unsurun dikkate alınması gerekmektedir. Bunlar; üstün evrensel değer, özgünlük ve bütünsellik. Üstün nitelikli evrensel değer söz konusu alanın dünyada kültürel ya da doğal açıdan neden önemli olduğunu belirten bilimsel bir önermeyi içermektedir. Özgünlük ise alanın neden benzerleri arasında öne çıkan bir farklılık sahibi olduğunun bilimsel bir ifadesidir. Bütünsellik, alanın günümüzde temel nitelikleri dikkate alınarak korunabilme durumunu ifade eden teknik bir değerlendirmeyi içerir. Bu üç unsuru bir arada ele alan Dünya Miras Merkezi, Dünya Miras Sözleşmesi uyarınca bir alanın dünya miras alanı olarak aday gösterilmesi için temel bazı ölçütler belirlemiştir. Bu ölçütlere göre bir dünya miras alanı:

1. İnsan yaratıcı dehasının bir şaheserini temsil eder.
2. Mimari ya da teknoloji, abidevi sanatlar, şehir planlama ya da peyzaj tasarımı konusundaki gelişmeler üzerine

bir zaman zarfı içinde dünyanın belli bir kültürel alanında insan değerleri arasındaki önemli alışveriş sergiler.

3. Yaşayan ya da ortadan yok olmuş bir kültürel geleneğe ya da bir medeniyete yönelik eşsiz ya da en azından istisnai bir tanıklık üstlenir.
4. İnsanlık tarihinde önemli bir aşamayı ya da aşamaları gösteren bir yapı türü, mimari ya da teknolojik grup ya da peyzaj için istisnai bir örnek olur.
5. Özellikle geri döndürülemez değişikliklerin etkisi altında hassas hale gelen insanın çevre ile etkileşiminin ya da kültürün (ya da kültürlerin) bir temsilcisi olan geleneksel insan yerleşimi, arazi kullanımı ya da deniz kullanımının istisnai bir örneği olur.
6. İstisnai evrensel öneme sahip olaylar ya da yaşayan gelenekler, fikirler ya da inançlar, sanatsal ve edebi eserler ile doğrudan ya da somut bir biçimde ilişkili olur (Komite bu kriterin tercihen diğer kriterler ile birlikte kullanılması gerektiğini kabul etmektedir).
7. Üstün doğal bir fenomeni ya da istisnai bir doğal güzele ya da estetik öneme sahip alanları ihtiva eder.
8. Yaşamın kaydı, yer şekillerinin oluşumunda devam eden coğrafik süreçler ya da önemli jeomorfik ya da fizyografik özellikler dâhil dünya tarihinin önemli aşamalarını temsil eden istisnai örnek olur.
9. Kara, tatlı su, kıyı ve deniz ekosistemlerinin ve bitki ve hayvan topluluklarının evrim ve gelişimindeki devam eden önemli ekolojik ve biyolojik süreçleri temsil eden istisnai örnekler olurlar.
10. Bilim ya da muhafaza açısından istisnai evrensel değere sahip tehdit altındaki türleri ihtiva edenler dâhil biyolojik çeşitliliğin yerinde korunması için en önemli ve dikkat çeken doğal habitatları kapsar (UNESCO, 2012).

Bu ölçütlerin 1-6 arası kültürel, 7-10 arası doğal, tümü de karma alanlar için geçerli olabilmektedir. Bir yerin Dünya Miras Listesi'ne aday gösterilebilmesi için bu ölçütlerden en az birini, mümkünse daha fazlasını sağlaması gerektiği Dünya Miras Sözleşmesi Uygulama Rehberi'nin açık hükmü olarak dile getirilmektedir (UNESCO, 2012). Söz konusu alanın bu temel ölçütleri ne derecede taşıdığı, alana ilişkin yapılan arkeoloji, tarih, sanat tarihi, mimarlık tarihi, sosyal bilimler ve ilgili diğer disiplinlerdeki araştırmaların ortaya konulmaktadır.

Alanın bütünselliğini sağlamak, Dünya Miras Sözleşmesi doğrultusunda belirlenmiş kuralları gösteren bir "dünya miras alanı sınırı"nın ve gerekiyorsa bir "tampon bölgenin" belirlenmesini, alanın korunmasına ilişkin genel çerçeveyi tanımlayan, alanın yönetilmesini, paydaşların alanı kullanımını ve beklentilerini dengeleyen ve fiziksel olarak korunmasını içeren bir "yönetim planını" gerekli kılmaktadır. Üstün nitelikli evrensel değere ve özgünlüğe sahip olsa da ciddi ölçüde bozulmaya uğramış, bütünselliği bozulmuş alanların dünya miras alanlığına kabulü giderek zorlaşmaktadır (Kocabaş, 2006). Dünya Miras Alanı statüsüne sahip ancak, çeşitli sebeplerden dolayı bütünselliği bozulma tehdidi altındaki alanların taraf ülkelerine Dünya Miras Komitesi tarafından ciddi uyarılarda bulunulmakta, uyarılar dikkate alınmaz ve çözüm üretilmezse alan yine UNESCO'nun "Tehlike Altındaki Dünya Miras Listesine" düşürülmekte ve dünyaya teşhir edilmektedir. Bu da taraf ülke ve taraf ülkedeki koruma deneyimi adına çok ciddi bir prestij kaybı anlamına gelmektedir.

Sonuç olarak bir alanın UNESCO Dünya Mirası'na aday gösterilmesi için yapılması gereken çalışmalar aşağıda yer alan beş ana aşamada toplanabilir:

- Alanın üstün nitelikli evrensel değerinin tespiti için bilimsel bir çalışma yapılması, gerekli bilgi ve belgelerin toplanması
- Alanın üstün nitelikli evrensel değerinin, özgünlüğünün ve bütünselliğinin tespit edilmesi ve geçici liste adaylık dosyasının hazırlanması
- Alana ilişkin olarak "Alan Yönetimi"nin kurulması
- "Alan Yönetim Planı"nın yapılması
- Alanın adaylık dosyasının hazırlanması

Ankara Kentinin Dünya Miras Adaylığı İçin Seçenekler

Ankara kentinde şu ana kadar tespit edilmiş; 515 adedi arkeolojik, 27 adedi doğal, 8 adedi kentsel, 4 adedi tarihi, 6 adedi karma olmak üzere toplam 560 adet sit alanı ve toplam 1906 adet tescilli tarihî yapı bulunmaktadır (*Sit alanları*, 2012). Geçmiş 4000 yıl öncesine kadar uzanan ve çok farklı medeniyetlerin izlerini taşıyan bu varlıklar, Anadolu'nun tarihsel ve kültürel birikimi içerisinde önemli bir yeri tutmaktadır.

Ankara kentinin Dünya Miras Listesi'ne önerilmesi için bu alanlar içerisinde Türkiye'deki ve diğer ülkelerdeki dünya miras alanlarında bulunmayan özelliklere sahip olanları

tespit etmek gerekmektedir. Türkiye'nin UNESCO Dünya Miras Alanları geçici ve asıl Listeleri incelendiğinde Ankara kentinin Dünya Miras Alanı adaylığı için iki temel niteliğinin öne çıktığı görülmektedir. Bu niteliklerden birincisi Ankara kentinde Hacı Bayram Camii ve etrafında yüzlerce yıldan bu yana farklı dinlerin kutsal alanlarının ve ibadethanelerinin bir arada varlıklarını sürdürerek günümüze kadar gelmiş olmalarıdır. Ankara kentinin ikinci niteliği ise Cumhuriyetin kuruluşundan sonra, bir İslam toplumunun, çağdaş bir ulus devlete dönüşmesinin simgesi ve batılı anlamda kent planlamasının bir öncü-örneği olarak 20. yüzyıl şehircilik tarihinde önemli bir yere sahip olmasıdır. Eldeki veriler ışığında Ankara kentinin bu iki tanımlamanın dışında kalan kültür varlıkları da önem taşımakla birlikte bu varlıkların dünya miras alanlığı için gerekli üstün, evrensel değer ve özgünlük niteliklerine sahip olmadıkları düşünülmektedir.

Ankara Dünya Miras Alanı Birinci Seçenek: Hacı Bayram (August Tapınağı) Alanı

Ankara kentini temsilen, tek başına Hacı Bayram Veli Camii ve çevresi, kuruluşundan bu yana yerel özerkliğin ve dinsel hoşgörünün sembolü bir kentsel yerleşme olarak 2. 4. ve 5. ölçütler doğrultusunda dünya miras alanlığına aday gösterilebilir. Ankara kenti bir coğrafi geçiş noktası olarak birçok medeniyetin izlerini taşımaktadır. Ancak hangi medeniyet etkin olursa olsun Ankara kenti, Anadolu'da gerek coğrafi konumunun gerek tarihsel değişim sürecinin etkisiyle görelî özerk bir toplumsal yapıya sahip olmuştur (Arı, 2008, s. 51; Tankut, 1993, s. 24). Bu yapı, Galatlar'dan Selçuklular'a, Ahi Cumhuriyeti'nden Osmanlı Dönemi'ne kadar devam etmiş, hatta Millî Mücadele'de Mustafa Kemal Atatürk'ün dikkatini çekerek Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti olmasının yolunu açmıştır. Bu özerk yapı tarihsel olarak Hacı Bayram Camii ve çevresinde Kibele kültü, Roma Tapınağı, kilise ve medresenin bir arada uyum içerisinde var olması ile belirginleşen bir dini hoşgörü ortamı ile taçlanmaktadır.

Ankara Dünya Miras Alanı İkinci Seçenek: Cumhuriyet Ankarası

Ankara kenti Avustralya'nın ulusal başkenti Canberra, Pakistan'ın başkenti İslamabat, Brezilya'nın ulusal başkenti Brasilia ile birlikte deha denebilecek düzeyde mimar ve şehir plancılarının hazırladığı planlarla 20. yüzyıl modern başkent planlamasının örneği olarak bir seri adaylıkla ya da tek başına 1, 2 ve 4 no'lu ölçütler doğrultusunda dünya miras alanı olarak önerilebilir. Bu kapsamda, özellikle Ankara'nın planlamasında bahçe şehir ve Camillo Sitte

geleniğinin geç temsilcisi olarak adlandırılan Herman Jansen, Brasilia'nın planlamasında Uluslararası Modern Mimarlık Kongresi (CIAM) akımının temsilcisi Oscar Niemeyer, İslamabat'ın planlamasında ekistics akımının kurucusu olan Doxiadis gibi plancılar örnek olarak verilebilir. Tüm bu başkentler 20. yüzyılda kurulan ulus devletlerin mekânsal simgeleri olarak kent planlamasının öncü örnekleri olmuşlar, ülkelerindeki ve dünyadaki kent planlama geleniğini derinden etkilemişlerdir. UNESCO son yıllarda uluslararası işbirliklerine çok büyük önem vermektedir. Ankara'nın böylesi bir seri adaylıkla önerilmesi hem seçilmesini kolaylaştıracak hem de ülkeler arasında farklı bir diyalog sürecinin başlatılmasında Ankara kentini merkez konuma getirecektir.

Ankara binlerce yıllık birikiminin üzerine Türkiye Cumhuriyeti'nin çağdaş bir başkent yaratma amacının gerçekleştiği bir kenttir. 20. yüzyılda çağdaş kent planlama geleniği ile eski ve yeni kentlerin bütünleştirildiği bir kent olan Ankara, Avrupa ve Türk mimarlık geleneklerinin güçlü bir sentezi olarak ortaya çıkmıştır. Bu sentez planlı kentsel gelişme temelinde görünür hale gelmiş, büyük oranda ana yapısı korunarak günümüze kadar varlığını sürdürmüştür.

Cumhuriyetin kurulması ile birlikte istasyondan kaleye giden aks geliştirilerek bir dizi kamu yapısı inşa edilmiştir. Mimar Vedat Tek 1924'te İstanbul'dan gelerek Ulus'taki Meclis binası ile Ankara Palas Oteli'ni tasarlamış, daha sonra yerine getirilen Kemalettin Bey bu yapıları tamamlamış ve başka kamu yapıları ile birinci ve ikinci Vakıf apartmanları gibi kamu görevlilerinin yaşayabileceği konutları da yapmıştır.

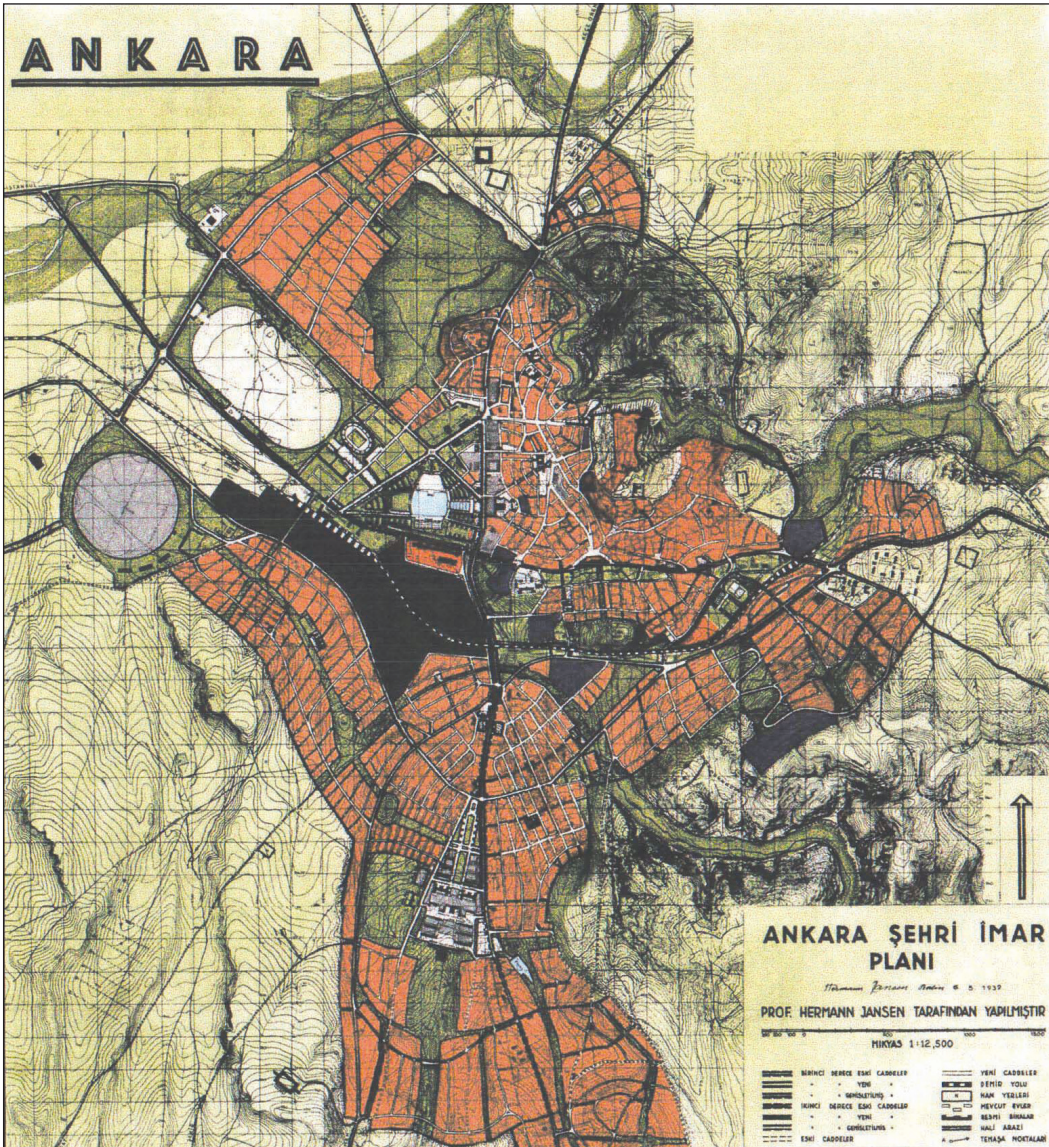
1920'li yıllarda İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nde hoca olan İtalyan mimar Giulio Mongeri ve Mimar Kemalettin'in öğrencisi Arif Hikmet Koyunoğlu da Ankara'ya gelmişler Ulus Meydanı ile Yenışehir arasında birçok bakanlığın yanı sıra banka binaları da tasarlamışlardır. Mongeri'nin tasarımı Ziraat Bankası, Osmanlı Bankası ve İş Bankası Genel Müdürlüğü ve Tekel Başmüdürlük binaları ile Arif Hikmet Koyunoğlu'nun Türk Ocağı ve Etnoğrafya Müzesi, Eski Dışişleri Bakanlığı, 1925'te açılan Atatürk Bulvarı'nın iki yanında yerlerini almışlardır. Bu yapıların tamamı Birinci Ulusal Mimarlık Üslubu'nun ürünleri olup geniş saçaklı çatıları, kuleleri ve çıkmalarıyla Osmanlı geleneksel mimari öğelerini yaşatan, cephelerinde çini ve taş kabartmadan süsleme motifleri kullanılan yapılardır.

Bu yıllarda hızla ama plansız bir şekilde büyüyen Ankara'da bir imar planı elde etmek için 1927 yılında bir yarışma açıl-

miş ve yarışmayı Alman şehir mimarı Hermann Jansen kazanmıştır. 1932 yılında uygulamaya konulabilen bu planla kentin iki ana artere göre gelişmesi öngörülmüştür (Şekil 2). Ulus, ticaret merkezi olarak kalacak ancak yönetim merkezi Yenışehir'e kayacaktır. Bentderesi yöresi sanayi kuruluşları ile işçi mahalleleri olacak, memur mahalleleri ise kentin güneyinde bugünkü Kızılay, Bakanlıklar yakınında yer alacaktır. Plana göre Çankaya'ya doğru giden Atatürk Bulvarı'nın iki yanında kamu yapıları ve konutlar yapılmış; bakanlıklar, devlet daireleri ve bankalar tamamlanmıştır. Yabancı elçilik binaları da bu arter üzerinde Kızılay'la Bakanlıklar ve Kavaklıdere arasına yerleştirilmiştir.

Bu dönemde 1920'li yılların ulusal mimarlık üslubu bırakılmış, daha modern ve uluslararası bir üslup izlenerek Ankara'ya batılı bir başkent görünümü kazandırılmıştır. Bu üslubu getirenlerin çoğu İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nde öğretim üyeliği yapan Avrupalı mimarlardır. 1930'lu yıllarda Ernst Egli, Bruno Taut, Clemens Holzmeister gibi mimarlar anıtsal ölçekli, aksiyal planlı, simetrik, kütleli, neoklasik revaklı yapılar yapmışlardır. Ernst Egli ve Bruno Taut daha çok eğitim yapıları tasarlamışlardır. Egli'nin 1927'de yaptığı Devlet Konservatuarı, müzik eğitime verilen önemin, tasarladığı Yüksek Ziraat Enstitüsü, Erkek Ticaret Lisesi ve Zübeyde Hanım Kız Enstitüsü

Şekil 2. Hermann Jansen tarafından yapılan Ankara Şehri İmar Planı.

orta öğretimde gerçekleştirilen, en önemli yapısı olan Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi ise üniversite düzeyinde yapılan eğitim reformunun göstergesi olmuştur. Resmî yapıların çoğu ise Holzmeister'in tasarımıdır. Holzmeister 1927'den itibaren yaptığı Milli Savunma Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Bayındırlık Bakanlığı ve Ticaret Bakanlığı, Yargıtay ve Genel Kurmay Başkanlığı, Ulus'taki Emlak Kredi Bankası ve Merkez Bankası binaları Ulus'tan Bakanlıklar'a yeni bir mimari üslup kazandırmıştır. Artık Ankara modern üslup-taki yapıları ve anıtlarıyla bir başkent kimliği kazanmıştır. Holzmeister, bu modern üslubu Çankaya'daki Cumhurbaşkanlığı Köşkü ve Büyük Millet Meclisi tasarımlarında da korumuştur. Ankara'da 1930'lu yıllarda görev alan Türk mimarlardan Çankaya'daki Hariciye Köşkü'nü, Ulus'taki İller Bankası'nı ve bazı konutları yapan Seyfettin Arkan da bu üslubu izlemiştir. 1930'lu yılların Ankarası, Atatürk Bulvarı'nda oluşan kent dokusu, yeşil alanları, meydanları ve anıtlarıyla modern bir başkenttir. Artan nüfusun konut sorunu ise 1935 yılında kurulan Bahçelievler Mahallesi ile çözülmeye çalışılmıştır.

1940'lı yılların Ankarası'nda ise daha çok Türk mimarlar çalışmış, Emin Onat, Orhan Arda ve Sedad Hakkı Eldem gibi mimarlar geleneksel öğelerin kullanıldığı bir modern mimari kavramını yerleştirmeye çalışmışlardır. İkinci Ulusal Mimari Üslubu diye anılan bu üslubun en önemli yapısı, 1944 yılında yapımına başlanan, kentin her yerinden görülebilen ve kentin simgesi haline gelmiş olan Anıtkabir'dir. Bu dönemde, Ankara'da çalışan Alman mimar Paul Bonatz, daha önce Sergi Evi olarak yapılmış binayı Opera'ya dönüştürmüş, geleneksel Türk Evi öğelerini kullandığı Saraçoğlu Mahallesi memur evlerini inşa etmiştir. Bakanlıklar ve Türkiye Büyük Millet Meclisi ile birlikte yeni ve modern bir aks yaratılmıştır. Jansen Planı, 1950'lere kadar Ankara'nın gelişmesini yönlendirerek çağdaş bir kentin oluşumunu gerçekleştirmiştir.

Cumhuriyet Ankarası, döneminin Avrupa mimarlığı ile Türk mimarlığının evrimi arasında bir sentez, Ankara'nın tarihî geçmişi ile modern ulus devlet arasında bir geçiş noktası olarak, çoğunluğu İslam dinine mensup bir toplumda, 20. yüzyılın çağdaş planlama değerleri ile inşa edilmiş ilk ulusal başkenttir. Bu özellikleriyle Ankara dünya miras alanı unvanına layıktır. Cumhuriyet Ankarası'nın insanlığın ortak mirası olarak korunmaya değer mimari ve şehircilik niteliği, son yıllarda, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) Mimarlar Odası, TMMOB Şehir Plancıları Odası ve bazı akademisyenlerin yaptıkları çalışmalarla daha da çarpıcı bir biçimde ortaya konmaktadır (Lier, 2010).

Sentez: “Doğu ve Batının Kentleşme ve Mimarlık Platformu: Cumhuriyet Ankarası”

Dünya miras alanı seçeneklerinden hem Hacı Bayram alanının hem de Cumhuriyet Ankarası'nın dünya miras alanları süreci ve mevzuatı açısından güçlü yanları bulunmaktadır. Ankara kentinin güçlü bir dünya miras alanlığı seçeneğinin adaylığının oluşturulabilmesi için bu iki seçeneğin bir arada değerlendirilmesi ve gerekirse sentezlenmesi gerekmektedir. Bu çalışma kapsamında, Ankara için ele alınan iki dünya miras alanı seçeneği bir arada UNESCO Dünya Miras Sözleşmesi Uygulama Rehberi ölçütleri, dünyadaki benzer örnekler arasındaki özgünlüğü ve üstün nitelikli evrensel değeri dikkate alınarak değerlendirildiğinde Tablo 1'de görülen sonuç elde edilmiştir:

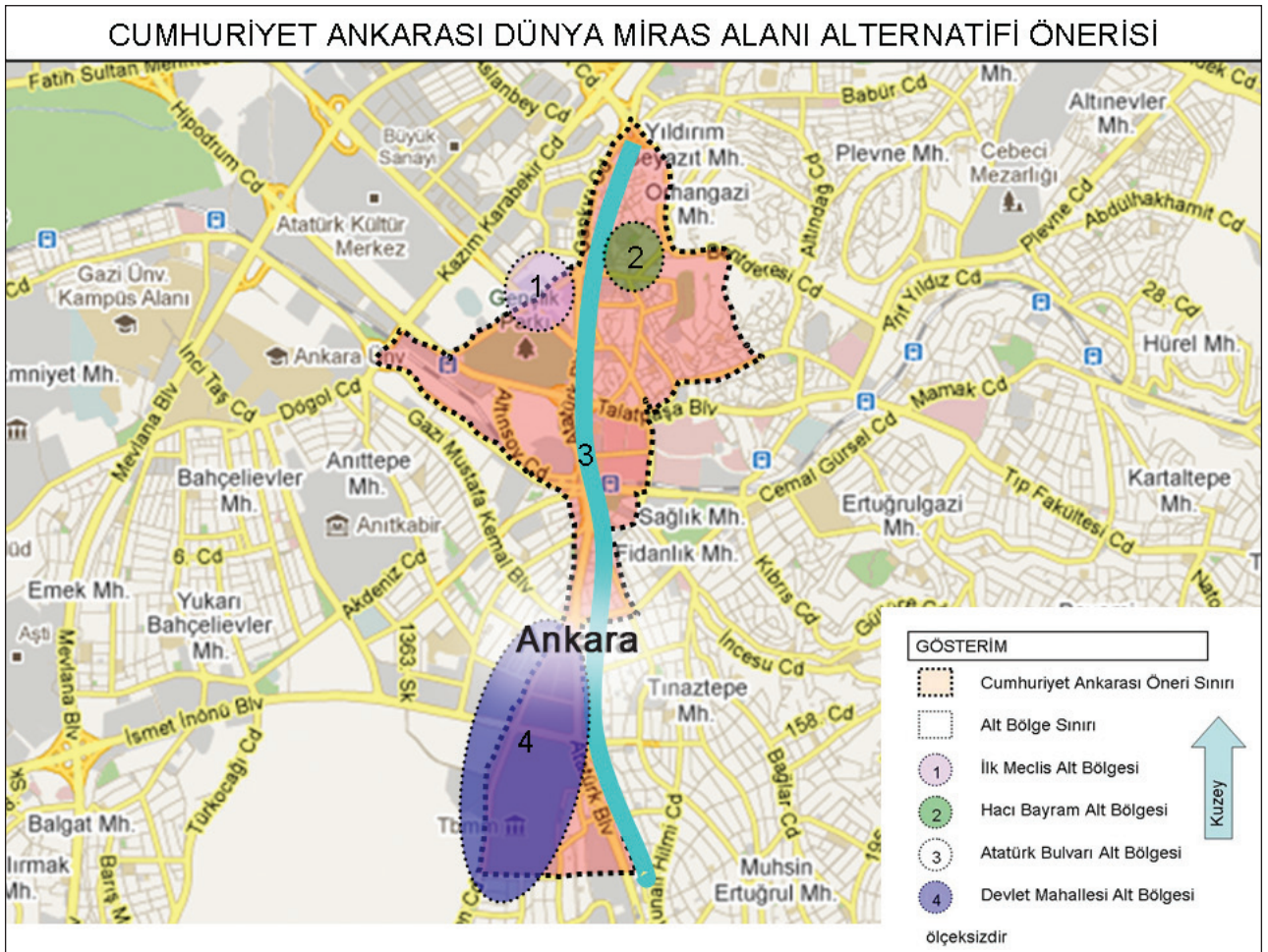
Görüldüğü üzere Cumhuriyet Ankarası kültürel miras alanı, Hacı Bayram kültürel miras alanından daha güçlü bir seçenektir. Ancak, her iki seçeneğin sentezlenmesi ve tek bir güçlü adaylık önerisinin oluşturulması mümkün görünmektedir. Cumhuriyet Ankarası seçeneğinde vurgulanan “eski kentin değerleri ile yeni kentin değerlerinin çağdaş kent planlaması ile bir arada yaşatılması” unsurunun içerisinde Hacı Bayram alanı da yer aldığından, Hacı Bayram alanının bir değer olarak vurgulandığı, sentezlenmiş bir Cumhuriyet Ankarası seçeneği güçlü bir adaylık başlangıcı olacaktır. Bu şekilde tek başına UNESCO Dünya Miras Sözleşmesi Uygulama Rehberi'nin 1, 2, 4 ve 5 numaralı ölçütlerini karşılayan bir alan ortaya çıkmaktadır. Bu seçeneğin “Doğu ve Batının Kentleşme ve Mimarlık Platformu: Cumhuriyet Ankarası” olarak adlandırılması tartışmaya açılacak bir isim olarak önerilmektedir.

Bu seçeneğin oluşturulmasında Cumhuriyet Dönemi Ankarası'nı oluşturan temel unsurların alt bölgeler halinde ve belli bir bütünsellik içerisinde tanımlanması önem taşımaktadır. Bu tanımlamada alt bölgelerin üstün nitelikli evrensel değeri, özgünlüğü ve bütünselliği öne çıkmaktadır. Dünya Mirası adaylığı için önerilen alanın alt bölgelerinin hâlâ varlığını koruyan Jansen planı dokusu üzerine eklenen farklı alanların bir bütününden oluşması öngörülmektedir. Cumhuriyet Ankarası seçeneğinin öneri sınırları ve alt bölgeleri aşağıdaki uydu görüntüsü üzerinden takip edilebilir (Şekil 3).

Cumhuriyet Ankarası dünya miras alanı önerisi genel olarak Jansen Planı'nın sınırlarını izlemekle birlikte daha dar bir kapsama sahiptir. Alanın sınırları genel olarak Ankara Kalesi ve yakın çevresini, Hacı Bayram alanını ve yakın çevresini, Birinci ve İkinci Meclis binaları ve yakın çevresi-

Tablo I. Ankara Kenti Dünya Miras Alanı Seçeneklerinin Karşılaştırmalı Değerlendirmesi

Dünya Miras Alanı Seçeneği	Uygun Ölçütler	Dünyadaki Benzer Örnekler Arasında Özgünlüğü
Hacı Bayram Alanı	2, 4 ve 5 numaralı ölçütler	Hacı Bayram hoşgörüsü ve tarihî değerleri ile eşsiz olmakla birlikte, dünyada halen farklı dinlerin bir arada bulunduğu benzer ve daha güçlü dünya miras alanları bulunmakta
Cumhuriyet Ankarası	1, 2 ve 4 numaralı ölçütler	Cumhuriyet Ankarası'nın bir benzeri dünya miras alanı bulunmamakta

Şekil 3. Cumhuriyet Ankarası Dünya Miras Alanı seçeneği öneri sınırları.

ni, Atatürk Bulvarı ve yakın çevresini ve Devlet Mahallesi olarak adlandırılan bölgeyi kapsamaktadır. Alan içerisinde Atatürk Bulvarı, Hacı Bayram, birinci Meclis alanı ve Devlet Mahallesi alt bölgeleri önemli alanlar olarak belirlenmiştir.

“Doğu ve Batının Kentleşme ve Mimarlık Platformu: Cumhuriyet Ankarası” Dünya Miras Alanı Önerisi Yol Haritası

Ankara kentinin dünya miras alanlığına önerilmesi sürecinde yapılacak çalışmaların temel ilkelerinden başta geleni UNESCO Dünya Miras Sözleşmesi Uygulama Kılavuzu

hükümlerine göre de katılımcı bir yöntemin izlenmesidir. Böylesi bir katılımcı yöntemin izlenmesinde bütüncül, sürekli ve öğrenen bir katılım anlayışı esastır. Bu bölümde, paydaş analizi, ihtiyaç ve risk analizleri göz önünde bulundurularak adaylık sürecinin yol haritası oluşturulmaya çalışılmıştır.

Bu tür bir katılım anlayışının yaratılabilmesi için ilk aşamada sağlıklı bir paydaş analizinin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu çalışma çerçevesinde, Ankara kentinin dünya miras alanlığı sürecinde yer alabilecek kurumsal kamu ve özel sektör paydaşları incelenmiş, paydaşların etkinlik düzeyi, sürece ilişkin birikimleri, süreci etkileme kapasiteleri ve süreden etkilenme düzeyleri dikkate alınarak bir paydaş haritalaması gerçekleştirilmiştir. Bu tür bir paydaş haritalama çalışmasının gerçekleştirilmesinde daha önceden yapılan “Ankara İli Stratejik Planlama Çalışması”ndan (Ankara İl Özel İdaresi, 2008) ve Ankara tarihî kent dokusuna ilişkin olarak ilgili literatürden faydalanılmış, medya taraması sonuçları kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre paydaşların konumu düşük-orta-yüksek sınıflandırması ile değerlendirilmiş ve ağırlıklandırma ile anahtar nitelikli paydaşlar 1-10 arası bir skala ile sıralanmıştır. Paydaş analizi ayrıca proje çerçevesinde gerçekleştirilen görüşme verileri ile de desteklenmiştir.

Yapılan değerlendirmede, haritalaması yapılan 33 adet paydaşın temel niteliklerinin analizi sonucunda; kamu ve üniversitelerden gelen paydaşların genel olarak Ankara'nın tarihî kent dokusunun korunması konusundaki etkinlik düzeylerinin yüksek olmasına rağmen dünya miras alanla-

rına ilişkin farkındalığın düşük olduğu görülmüştür. Sivil toplum örgütlerine bakıldığında da ihtisas sahibi meslek odalarında koruma ve dünya miras alanlarına ilişkin bilinç düzeyinin genel olarak diğer sivil toplum kuruluşlarından fazla olduğu görülmektedir. Yapılan analiz sonucunda sırasıyla Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın, Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin, Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin, Altındağ Belediyesi'nin, TMMOB Mimarlar Odası'nın ve Şehir Plancıları Odası'nın, Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nin, Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun ve diğer paydaşların anahtar konumda oldukları görülmektedir (Tablo II).

Ankara kentinin dünya miras alanlığı adaylığı için gerekli tüm veriler incelendiğinde bu tür bir adaylık başvurusunun katılımcı süreç odaklı bir çalışmayla UNESCO Dünya Mirası adaylık sürecinin tamamlanabileceği öngörülmektedir. Bu süreç şu eylemler doğrultusunda gerçekleştirilebilir:

- Ankara'nın adaylık süreci için ilgili tüm bilim çevrelerinin, sivil toplum örgütlerinin ve uzmanların katılımıyla bir “ortak akıl toplantısı” düzenlenerek Ankara kentinin UNESCO Dünya Mirası adaylığına ilişkin katılımcı bir süreç başlatılması
- Bu ortak akıl toplantısı sonucunda adaylık sürecinde görev alacak bilimsel bir danışma kurulu oluşturulması
- Cumhuriyet Ankara'sının “üstün nitelikli evrensel değer”ine ve özgünlüğüne ilişkin bilimsel çalışma yapılması

Tablo II. Ankara Kenti Dünya Miras Alanı Adaylığına Yönelik Paydaş Haritası

Paydaşın Adı	Türü	Etkinlik Düzeyi	Koruma Birikimi	Etkilenme Düzeyi	Etkileme Düzeyi	DMA* Farkındalığı	Anahtar Konumu
TBMM	Kamu	Orta	Orta	Orta	Yüksek	Düşük	5
Kültür ve Turizm Bakanlığı	Kamu	Orta	Yüksek	Yüksek	Yüksek	Yüksek	8
Ankara Valiliği	Kamu	Orta	Düşük	Yüksek	Yüksek	Düşük	6
Ankara Kalkınma Ajansı	Kamu	Orta	Düşük	Orta	Yüksek	Düşük	6
Ankara İl Özel İdaresi	Yerel Yönetim	Orta	Düşük	Orta	Orta	Düşük	5
Ankara Büyükşehir Belediyesi	Yerel Yönetim	Yüksek	Yüksek	Yüksek	Yüksek	Düşük	7
Altındağ Belediyesi	Yerel Yönetim	Yüksek	Yüksek	Yüksek	Yüksek	Düşük	7

Çankaya Belediyesi	Yerel Yönetim	Orta	Orta	Yüksek	Yüksek	Düşük	6
Altındağ Kaymakamlığı	Kamu	Düşük	Düşük	Yüksek	Orta	Düşük	4
Çankaya Kaymakamlığı	Kamu	Düşük	Düşük	Yüksek	Orta	Düşük	4
Muhtarlar	Yerel Yönetim	Düşük	Düşük	Yüksek	Düşük	Düşük	3
Milletvekilleri	Yasama	Düşük	Düşük	Orta	Orta	Düşük	3
Siyasi Parti İlçe Teşkilatları	Sivil Toplum	Düşük	Düşük	Orta	Düşük	Düşük	3
TMMOB İl Koordinasyon Kurulu	Sivil Toplum	Orta	Orta	Orta	Orta	Düşük	6
TMMOB Mimarlar Odası	Sivil Toplum	Yüksek	Yüksek	Orta	Yüksek	Orta	7
TMMOB Şehir Plancıları Odası	Sivil Toplum	Yüksek	Yüksek	Orta	Yüksek	Orta	7
TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası	Sivil Toplum	Orta	Yüksek	Orta	Orta	Düşük	6
TMMOB Peyzaj Mimarları Odası	Sivil Toplum	Yüksek	Yüksek	Orta	Yüksek	Orta	6
Serbest Mimarlar Derneği	Sivil Toplum	Orta	Yüksek	Orta	Orta	Orta	6
ANGİAD	Sivil Toplum	Orta	Düşük	Düşük	Orta	Düşük	4
ASO	Sivil Toplum	Düşük	Düşük	Düşük	Orta	Düşük	4
ATO	Sivil Toplum	Orta	Düşük	Orta	Orta	Düşük	5
ANKESOB	Sivil Toplum	Orta	Düşük	Yüksek	Orta	Düşük	5
Ankaralılar Kulübü	Sivil Toplum	Orta	Orta	Orta	Orta	Düşük	4
Ankaralılar Vakfı	Sivil Toplum	Orta	Orta	Orta	Orta	Düşük	4
Anadolu Medeniyetleri Müzesi	Kamu	Yüksek	Yüksek	Yüksek	Orta	Yüksek	7
ODTÜ	Üniversite	Yüksek	Yüksek	Orta	Yüksek	Yüksek	8
Ankara Üniversitesi	Üniversite	Yüksek	Yüksek	Orta	Orta	Yüksek	7
Hacettepe Üniversitesi	Üniversite	Orta	Yüksek	Orta	Orta	Orta	6
Gazi Üniversitesi	Üniversite	Orta	Yüksek	Orta	Orta	Orta	6
Ankara KTVKKBK	Kamu	Yüksek	Yüksek	Yüksek	Yüksek	Orta	7
Ankara Röleve Müdürlüğü	Kamu	Orta	Orta	Orta	Orta	Orta	6
VEKAM	Sivil Toplum	Yüksek	Yüksek	Orta	Orta	Orta	6

Not: *Dünya Miras Alanları, ANGİAD (Ankara Genç İşadamları Derneği), ASO (Ankara Sanayi Odası), ATO (Ankara Ticaret Odası), ANKESOB (Ankara Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği), KTVKKBK (Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu), VEKAM (Vehbi Koç ve Ankara Araştırmaları Merkezi).

- Cumhuriyet Ankarası'na ilişkin olarak bir "alan yönetimi" oluşturulması
- Cumhuriyet Ankarası dünya miras alanının UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ne önerilmesi için adaylık dosyasının hazırlanması
- Cumhuriyet Ankarası "yönetim planı" hazırlanması
- Cumhuriyet Ankarası Dünya Miras Listesi adaylık dosyasının hazırlanması

Ankara kentinin, bu çalışmada öngörülen Cumhuriyet Ankarası alanı ile başvurulacak dünya mirası adaylık sürecinde temel olarak araştırma odaklı ihtiyaçların belireceği düşünülmektedir. Gerekli araştırmaların ve hazırlıkların yerine getirilebilmesi için hâlihazırda Ankara'da bulunan insan kaynağının ve birikimin yönlendirilmesi için finansal kaynakların harekete geçirilmesi gerekmektedir. Öngörülen ihtiyaçlar Tablo III'te belirtilmiştir.

Ankara kentinin tarihî dokusunun korunmasına ilişkin uygulama süreçlerine bakıldığında genel olarak ve her bir eylem aşamasında bazı risklerin bulunduğu görülmektedir. Bu risklerin başta geleni Ankara kentinde kentlilik bilincinin ve kimliğinin yeterince gelişmemiş olmasıdır. Ankara kentinin dünya miras alanı adaylık sürecinin gerektiği gibi kurumsal paydaşlar tarafından benimsenmemesi, hatta dirençle karşılaşması, dikkate alınması gereken önemli risklerden birisidir. Bu riskin arkasında paydaşlar arasındaki gerilim ve çelişkilerin bulunduğu söylenebilir. Bu çelişkinin temel olarak yaygın katılımlı bir süreç aracılığıyla aşılabileceği düşünülmektedir. Bunun dışında her

bir eylem için öngörülen riskler ve önlemler Tablo IV'te yer almaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Ankara kentinin kamu, sivil toplum ve araştırma kuruluşlarının yeni ve prestijli ortak bir amaç ve proje etrafında bir araya gelebilmesi, Ankara kentinin tarihsel dokusunun planlanarak korunması önündeki kurumsal engellerin uluslararası bir anlaşmadan kaynaklanan yetkiyle ve çağdaş yönetim planı anlayışıyla yeniden ele alınabilmesi ve aşılabilmesi, Ankara kentinde tarihsel dokuya ilişkin yeni bir heyecan, aidiyet ve sahiplenme duygusu yaratacak bilinçlendirme ve bilgilendirme çalışmalarının da yapılması için Ankara kentinin UNESCO Dünya Mirası'na aday gösterilmesi önemli bir fırsattır.

Bu çalışmada, bu fırsatın "Cumhuriyet Ankarası" olarak adlandırılan alan ile gerçeğe dönüştürülebilmesinin mümkün olduğu yapılan paydaş analizi, ihtiyaç analizi, risk analizi ve hazırlanan eylem planı ile ortaya konmaya çalışılmıştır. Ankara kentinde bu eylem planını gerçeğe dönüştürecek bilimsel ve teknik bilgi birikiminin fazlasıyla var olduğu düşünülmektedir. Ancak, yakın geçmişteki koruma deneyimi, bu birikimin, Ankara kentinin dünya miras alanına dönüştürülmesinde kullanılması için gerekli işbirliklerinin kurulması, eşgüdümün sağlanması ve Ankara'da yaşayan kentlilerin bu sürece katılmaları gibi konularda sorunlar yaşanabileceğini göstermektedir.

Bu olası sorunların siyasal temsiliyet, örgütlenme, planlama ve katılım boyutlarının bulunduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Siyasal temsiliyet açısından bakıldığında

Tablo III. Ankara'nın UNESCO Dünya Miras Adaylığı İhtiyaç Analizi

Eylemler	İhtiyaçlar
Bilimsel Danışma Kurulunun Oluşturulması	Eşgüdüm becerisi ve kurumsal sahiplenme
Cumhuriyet Ankarası Ortak Akıl Toplantısı Düzenlenmesi	Eşgüdüm becerisi ve kurumsal sahiplenme + finansal kaynak
Cumhuriyet Ankarası Üstün Nitelikli Evrensel Değer, Özgünlük ve Bütünsellik Araştırmasının Yapılması	Eşgüdüm becerisi ve kurumsal sahiplenme + bilim insanı + finansal kaynak
Geçici Liste Adaylık Dosyasının Hazırlanması	Teknik insan kaynağı + finansal kaynak
Cumhuriyet Ankarası Alan Yönetim Birimlerinin Oluşturulması	Eşgüdüm becerisi ve kurumsal sahiplenme
Yönetim Planının Hazırlanması	Teknik insan kaynağı + finansal kaynak
Asıl Liste Adaylık Dosyasının Hazırlanması	Teknik insan kaynağı + finansal kaynak
Adaylık Sürecinin İzlenmesi	Eşgüdüm becerisi ve kurumsal sahiplenme

Tablo IV. Ankara Kenti UNESCO Dünya Miras Adaylığı Riskleri ve Olası Çözüm Önerileri

Eylemler	Öngörülen Riskler	Çözüm Önerileri
Bilimsel Danışma Kurulunun Oluşturulması	Kurumsal sahiplenme eksikliği	Ankara Kalkınma Ajansı'nın ya da Ankara Valiliği'nin öncülüğü
Cumhuriyet Ankarası Ortak Akıl Toplantısı Düzenlenmesi	Kurumsal sahiplenme eksikliği	Ankara Kalkınma Ajansı'nın ya da Ankara Valiliği'nin öncülüğü
Cumhuriyet Ankarası Üstün Nitelikli Evrensel Değer, Özgünlük ve Bütünsellik Araştırmasının Yapılması	Aşırı bilgi ve birikimin derlenmesi ve değerlendirilmesi sorunu	Anahtar paydaşlardan ve deneyim sahibi teknik personelden faydalanılması
Geçici Liste Adaylık Dosyasının Hazırlanması	Deneyim eksikliği	Anahtar paydaşlardan ve deneyim sahibi teknik personelden faydalanılması
Cumhuriyet Ankarası Alan Yönetim Birimlerinin Oluşturulması	Yetki karmaşası	Ankara Kalkınma Ajansı'nın ya da Ankara Valiliği'nin öncülüğü
Yönetim Planının Hazırlanması	Deneyim eksikliği ve yetki karmaşası	Anahtar paydaşlardan ve deneyim sahibi teknik personelden faydalanılması
Asıl Liste Adaylık Dosyasının Hazırlanması	Deneyim eksikliği	Anahtar paydaşlardan ve deneyim sahibi teknik personelden faydalanılması
Adaylık Sürecinin İzlenmesi	Kurumsal sahiplenme eksikliği	Ankara Kalkınma Ajansı'nın ya da Ankara Valiliği'nin öncülüğü

merkezi hükümetin yer aldığı başkent Ankara'nın yerel inisiyatifinin dünya miras alanlığı sürecinde meşru bir temsil yeti oluşturması gerekmektedir. Bu tür bir temsiliyetin yerel seçimlerde adayların programları yoluyla oluşturulması beklenebilir. Yerel seçimler dışında yerel ve merkezi hükümetler arasındaki kimi zaman çatışmalı süreçler bu tür bir adaylık sürecinin başlatılması önünde engel olarak ortaya çıkabilir. Bunun önüne geçilmesinin yolu da konunun örgütlenmeye ilişkin boyutlarını ilgilendirmektedir. Adaylık sürecinin Büyükşehir Belediyesi, Valilik, ilçe belediyeleri ya da Kültür ve Turizm Bakanlığı gibi temel paydaşların yanı sıra konuya ilişkin tüm akademik ve sivil toplum birikimini bir araya getirecek bir örgütlenmeyle birlikte kurgulanması gerekmektedir. Bu anlamda, örgütlenmenin yöntemi ve hukuki araçları da önem kazanmaktadır. Hukuki olarak ilgili paydaşları meşru bir zeminde bir araya getiren bir sürecin, Ankara'nın tarihi kent dokusu için bütünsel bir planlama ve halk katılımını sağlayıcı bir yaklaşımı da benimsemesi gerekmektedir. Özellikle Ankara kentinde yaşayanların, Ankara'nın dünya miras alanı adaylığı konusunda gerekli aidiyet ve sahiplenme duygularını taşıması önemlidir. Buna yönelik halkla ilişkiler ve iletişim

çalışmalarının var olan iletişim kanalları ve araçları dikkate alınarak yapılması bu sürecin ayrılmaz parçalarından birisini oluşturmaktadır.

Cumhuriyet Ankarası'nın dünya miras alanı ilanıyla birlikte Ankara kenti çağdaş ve planlı kentsel gelişme açısından öncü-örnek rolünü bir kez daha ortaya koymuş olacaktır. Bunun için bu süreçte her şeyden öte kararlılık, bilimsellik, bütünsellik, süreklilik ve kapsamlılık ilkelerinin Ankara'nın tüm paydaşları tarafından benimsenmesi gerekmektedir. Bu ilkeler ışığında Ankara'nın tarihi kent dokusu özelinde Türkiye'nin mekânsal gelişiminde yeni bir aşama kaydedilmiş olacaktır. Ancak, böylesi bir aşamanın geçilmesi için Ankara'nın UNESCO Dünya Mirası adaylığı konusunun yaygın bir akademik ve siyasal tartışmanın konusu yapılması gerekmektedir.

Kaynakça

- Akpınar, E. (2007). Türkiye'nin Dünya Miras Listesi'ndeki yeri ve yeni bir aday önerisi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 81-106.
- Ankara İl Özel İdaresi. (2008). *Ankara ili stratejik planı ve Ankara İl Özel İdaresi kurumsal stratejik planı 2007-2011*. Ankara: Ankara İl Özel İdaresi Yayınları.

- Arı, M. (2008). Ahiliğin siyasal boyutları ve günümüzde yeniden yorumlanması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 9(16), 38-55.
- Doğan, A.E. (2005). Gökçek'in Ankara'yı neo-liberal rövanşçılıkla yeniden kuruşu. *Planlama Dergisi*, 4, 130-138.
- Erkal, F., Kırıl, Ö. ve Günay, B. (2005). Ulus tarihi kent merkezi koruma ıslah imar planı: 1986-2006 koruma planından yenileme planına. *Planlama Dergisi*, 4, 34-49.
- Harrison, D. ve Hitchcock, M. (Ed.). (2005). *The politics of World Heritage: Negotiating tourism and conservation*. Clevedon: Channel View Publications.
- Kocabaş, A. (2006). Urban conservation in İstanbul: evaluation and re-conceptualization. *Habitat International*, 30(1), 107-126.
- Lier, T. (2010). *Bir başkent in oluşumu: Avusturyalı, Alman ve İsviçreli mimarların, Ankara'daki izleri*. (Çev. Z. Aksu Yılmaz). Goethe Enstitüsü web sitesinden erişildi: <http://www.goethe.de/ins/tr/ank/prj/urs/prt/trindex.htm>
- Ringbeck B. (2008). *Management plans for World Heritage Sites: A practical guide*. Bonn: German Commission for UNESCO.
- Sit alanları. (2012). Kültür ve Turizm Bakanlığı web sitesinden erişildi: <http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44972/sitalanlari.html>
- Tankut, G. (1993). *Bir başkent in imarı*. Ankara: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- UNESCO. (2012). *Operational guidelines for the implementation of the world heritage convention*. Paris: World Heritage Center.
- UNESCO. (2013). *World Heritage List*. UNESCO web sitesinden erişildi: <http://whc.unesco.org/en/list>